

Kræsjsjlanding for grøntsatsingen

2024-07-24

Optional[© Nationen]

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

NATIONEN

Onsdag 24. juli 2024

MOTKULTUR 19

MOTKULTUR FAGLIG SNAKKA

Kræsjsjlanding for grøntsatsingen

Mens ambisjonene for mer frukt og bær er skyhøye, spiser færre og færre fem om dagen. Hva skal til for å få frukten tilbake på matbordet?

Hanne Irene Eldby
AgriAnalyse

Grøntutvalget, ledet av Anita Krohn Traaseth, lanserte i 2020 en omfattende rapport om utviklingsmulighetene i grøntsektoren fram mot 2035. Utvalget satte fram en ambisjon for forbruket som tilsvarer at hele befolkningen spiser de anbefalte fem om dagen, og at norskandelens skulde øke med 50 prosent.

SÅ LANGT har utviklingens gått feil vei. Andelen i befolkningen som spiser fem om dagen har gått tilbake de siste årene. Mens det i 2019 var 25 prosent som spiste 5 frukt/bær og grøntporasjoner per dag, sank andelen til 19 prosent i 2023. I motsatt ende var det 19 prosent i 2019 som spiste 1 porasjon per dag eller mindre, mot hele 29 prosent i 2023. Årsakene til nedgangen kan være flere, men det er grunn til å tro at én viktig årsak er at folk har fått dårligere råd, og at bær, frukt og grønt blir prioritert ned til fordel for å betale høyere strømregninger og økte renteutgifter.

FOR PRODUSENTENE av frukt og bær endringen i forbruksmønsteret begynnelsen på det som kan bli en skikkelig nedtur. Til nå har det blitt sendt ut signaler om at det måtte plantes ut mer for å dekke en økende etterspørsel, men i for kom de første signalene om at produsentorganisasjoner ikke ville øke leveringsavtalene, og mange fruktprodusenter fikk utplantingsstopp på flere av produktene sine.

BÅDE EPLER, pærer, plommer og moreller har hatt en jevn

vekst de siste ti årene. Plommer og moreller ser ut til å ha nådd, eller er i ferd med å nå, toppen for hva det er mulig å få omsetning for innenlands gitt dagens etterspørsel. De er ikke lagringsdyktige, og det er svært liten etterspørsel fra industri. Dermed må de omsettes i konsummarkedet i løpet av kort tid etter høsting. I sesongen er markedsandelen til norskproduserte plommer og moreller så godt som 100 prosent.

EPLER OG pærer har potensial for en viss vekst. Begge produktene selges side om side med importerte varer, og dermed kan norskandelens økes i sesongen. Epler kan dessuten lagres utover vinteren. Ny teknologi som ULO-lagring, og ikke minst godkjenningen av bruk av SmartFresh, gir et stort potensial for økt salg utover vinteren og fram mot våren. Hvor stort volum dette kan gi, avhenger av profilering i butikk og at de norske eplene kan konkurrere mot importene. Det er ingen tollbeskyttelse etter 1. desember, og dermed kan ikke de norske eplene ha en for stor prisforskjell i butikk.

... bær, frukt og grønt blir prioritert ned til fordel for å betale høyere strømregninger og økte renteutgifter.

EPLER HAR dessuten en stor fordel med at de er etterspurt til bearbeiding. Det er etter hvert utviklet et stort marked for både most og sider, som gir en god pris sammenlignet med konsentratproduksjon. Dette er et voksende marked, men vekstmulighetene avhenger av at dyrkingen av konsumepler ikke stagnerer. Pærer er i dag ikke egnet for langtidslagring, men bruk av SmartFresh kan også her gjøre at norske pærer kan selges noe lenger enn i dag.

FOR JORDBÆR og bringebær er situasjonen annerledes. Både bringebær og jordbær hadde en topp i produksjonen i 2015, og siden da har produksjonen gått ned. Jordbær og bringebær er i en særstilling, siden

Så langt har næringen jobbet i motvind de siste årene på grunn av de økonomiske nedgangstidene, skriver skribenten. FOTO: TERJE BENDIKSBY / NTB

disse produktene ikke har nådd taket for hva markedet kan absorbere, men likevel har produksjonen falt. Viktige årsaker til dette er dårligere lønnsomhet og problemer med å skaffe arbeidskraft.

BÆR ER mer arbeidskrevende enn frukt. Resultatet er at både forbruket og norskandelens har gått tilbake, selv om både dagligvarehandelen og forbrukerne hadde foretrukket norsk vare.

FOR ALLE disse frukt- og bærlagene, er det konsummarkedet som gir best pris for produsent. Industrien er viktig for avsetningen av det som ikke går til konsum. Det er likevel vanskelig for produsentene å priori-

tere industrien, på grunn av lave priser og lavere tilskudd. Industrien på sin side er konkurranseutsatt på ferdigprodukter fra import, og dermed er det lite rom for å gi mye høyere priser for råvarene.

GRØNTUTVALGET PEKTE på 6 innsatsområder som hele verdikjeden måtte jobbe med for å klare å realisere den veksten som de så for seg i norsk produksjon. Å øke forbruket var ett av innsatsområdene. Så langt har næringen jobbet i motvind de siste årene på grunn av de økonomiske nedgangstidene. Men det kunne vært gjort politiske grep for å underrette oppfylgingen av ambisjonen.

Det ville både bidratt til økt forbruk og stimulert til økt norsk produksjon. Ikke minst ville et slikt tiltak også bidratt til å underrette Helsedirektoratets målsettinger for forbruk av frukt og grønt.

ET ANNET tiltak er å øke norskandelens av frukt/bær og grøntprodukter i offentlige innkjøp. Paradoksalt nok er norskandelens her mye lavere enn i dagligvarehandelen. Her har regjeringen så langt bidratt til at det ble laget et forprosjekt hos NIBIO, men i etterkant av NIBIOs rapport er det ingen tegn til at de flaskehalsene som ble funnet blir fulgt opp fra politisk hold.